

Dr. ÖMER ÇINAR
İstanbul Ticaret Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

TÜKETİCİ HUKUKUNDA HAKSIZ ŞARTLAR

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR.....	xv
GİRİŞ.....	1

Birinci Bölüm

HAKSIZ ŞARTIN TARİHSEL GELİŞİMİ, HAKSIZ ŞART KAVRAMI, UNSURLARI VE TÜKETİCİ SÖZLEŞMELERİNDE YER ALAN HAKSIZ ŞARTLAR

I. HAKSIZ ŞARTIN TARİHSEL GELİŞİMİ	7
II. HAKSIZ ŞART KAVRAMI	15
A. Genel Olarak	15
1. Mukayeseli Hukukta Yeralan Düzenlemeler	16
a. Almanya	16
b. Avusturya.....	17

---

c. Fransa.....	18
d. İngiltere.....	19
e. İtalya.....	19
2. Türk Hukukunda Yer Alan Düzenlemeler.....	20
B. Haksız Şartın Tanımı.....	22
III. HAKSIZ ŞARTIN UNSURLARI	24
A. Tüketici ile Müzakere Edilmemesi.....	24
B. Dürüstlük Kuralına Aykırı Olarak, Tüketici Aleyhine Oransızlık Oluşturması.....	29
IV. TÜKETİCİ SÖZLEŞMELERİNDE YER ALAN HAKSIZ ŞARTLAR	32
A. Genel Olarak	32
B. Tüketici Sözleşmelerinin Tarafları ve Konusu	35
1. Tarafları.....	35
a. Tüketici	35
b. Girişimci	39
2. Konusu.....	42
C. Bireysel Sözleşmelerde Yer Alan Haksız Şartlar.....	46
D. Standart Sözleşmelerde Yer Alan Haksız Şartlar: Genel İşlem Koşulları	48
1. Genel Olarak	48
2. Genel İşlem Koşullarının Tanımı, Unsurları ve Hukukî Niteliği	50
a. Tanım.....	50
b. Unsurları	52
aa. Sözleşmenin İçeriğine Dâhil Edilmesi.....	52
bb. Önceden Tek Yanlı Olarak Belirlenmesi	55

---

cc. Çok Sayıda Sözleşmede Kullanılmak Üzere Hazırlanması.....	57
c. Genel İşlem Koşullarının Hukuki Niteliği	59
aa. Norm Teorisi.....	59
bb. Sözleşme Teorisi.....	60
cc. Değerlendirme.....	60
3. Genel İşlem Koşulları Olarak Değerlendirmede Önem Taşımayan Hususlar	61

İkinci Bölüm

GENEL İŞLEM KOŞULLARININ YÜRÜRLÜK DENETİMİ VE YORUMU

I. GENEL İŞLEM KOŞULLARININ DENETİMİ SORUNU	63
II. GENEL İŞLEM KOŞULLARININ YÜRÜRLÜK DENETİMİ	67
A. Genel Olarak.....	67
B. Genel İşlem Koşullarının Sözleşme İle İlişkilendirilmesi	70
1. İlişkilendirme Anlaşması.....	70
a. Genel Olarak	70
b. Girişimcinin Açık İrade Beyanının Olması	72
aa. Genel İşlem Koşullarının Tüketiciye Teslimi veya Açıkça Bu Koşullara Yollama Yapılması	74
bb. Genel İşlem Koşullarının İlân edilmesi.....	77
cc. Tüketiciye Genel İşlem Koşullarının İçeriğini Öğrenme İmkânı Tanınması.....	78

c. Tüketicinin Kabul Beyanı.....	80
aa. Genel Olarak	80
bb. Genel Bilinçli Kabul	81
cc. Özel Bilinçli Kabul	83
2. İlişkilendirme Anlaşması Açısından Bazı Özel Durumlar	85
a. Genel Olarak	85
b. Fatura, İrsaliye, Bilet Gibi Belgelerde Yer Alan Genel İşlem Koşulları	88
c. Teyit Mektubunda Yer Alan Genel İşlem Koşulları.....	91
d. Örf ve Âdet Hukuku veya Ticarî Teamül Hâline Gelen Genel İşlem Koşulları	93
e. Çerçeve Sözleşmelerde Yer Alan Genel İşlem Koşulları	94
3. İlişkilendirme Anlaşmasına Rağmen Bazı Koşulların Yürürlük Kazanamaması.....	95
III. YÜRÜRLÜK DENETİMİNİN SONUÇLARI.....	99
A. Genel Olarak.....	99
B. Sözleşmenin Geri Kalanının Durumu.....	102
C. Sözleşmenin Tamamlanması	105
IV. GENEL İŞLEM KOŞULLARININ YORUMU	107
A. Genel Olarak	107
B. Genel İşlem Koşullarının Yorumunda İzlenecek Yöntem.....	109
1. Sübjektif ve Objektif Yorum Yöntemleri.....	109
2. Belirsizlik Hâlinde Yorum İlkesi	114
3. Daraltıcı Yorum İlkesi.....	117

Üçüncü Bölüm
GENEL İŞLEM KOŞULLARININ İÇERİK
DENETİMİ

I.	GENEL OLARAK.....	119
II.	YASAL DÜZENLEMELERDEN ÖNCE İÇERİK DENETİMİNDE YARARLANILAN BAZI HUKUKİ OLANAKLAR.....	124
	A. Genel Olarak	124
	B. Ahlaka Aykırılık.....	125
	C. Edimi Tek Taraflı Belirleme Yetkisi	129
	D. Culpa in Contrahendo	131
	E. Dürüstlük Kuralı.....	132
	F. Değerlendirme	137
III.	İÇERİK DENETİMİNİN OBJEKTİF KRİTERİ: DÜRÜSTLÜK KURALI	138
	A. Genel Olarak	138
	B. Mukayeseli Hukukta Yer Alan Düzenlemeler	140
	1. Almanya	140
	2. İngiltere	142
	C. Türk Hukukundaki Düzenlemeler	143
IV.	İÇERİK DENETİMİNİN SÜBJEKTİF KRİTERİ.....	144
	A. Genel Olarak.....	144
	B. Tüketici Aleyhine Sözleşmedeki Hak ve Yükümlülüklerin Dağılımında Oransızlık Meydana Gelmesi.....	146
	1. Oransızlık Kavramı	146
	2. Oransızlığın Belirlenmesinde Sözleşmenin Kuruluşu Sirasındaki Durum ve Koşulların Değerlendirilmesi	154

---

a. Genel olarak	154
b. Girişimcinin Gücünün İlişkiye Etkisi	157
c. Tüketicinin İşlem Deneyimi ve Bilgi Düzeyi.....	160
d. Sözleşmenin Yapılmasında Tarafların Davranışları.....	162
V. GENEL İŞLEM KOŞULLARININ İÇERİK DENETİMİ AÇISINDAN ŞEFFAFLIK İLKESİ	163
A. Şeffaflık Kavramı ve İşlevleri	163
1. Şeffaflık Kavramı.....	163
2. Şeffaflık İlkesinin İşlevleri.....	168
a. Piyasadaki Rekabetin İşleyişi Açısından İşlevi.....	168
b. Yürürlük Denetimi Açısından İşlevi.....	170
B. İçerik Denetimi Açısından “Şeffaflık İlkesi”	172
VI. İÇERİK DENETİMİNİN SINIRLARI	176
A. Genel Olarak	176
B. Kanunî Düzenlemeden Sapan veya Tamamlayan Kayıtlar.....	178
C. Sözleşmenin Aslı Konusuna ve Edim - Karşı Edim Dengesine İlişkin Kayıtlar	181
VII. İÇERİK DENETİMİNİN HUKUKİ SONUÇLARI.....	184
A. Kısmî Hükümsüzlük.....	184
1. Genel Olarak Kısmî Hükümsüzlük.....	184
2. İçerik Denetiminin Hukukî Sonucu Olarak Kısmî Hükümsüzlük	191
B. Sözleşme Boşluğunun Doldurulması	196

Dördüncü Bölüm
TÜKETİCİ SÖZLEŞMELERİNDE HAKSIZ
ŞART OLARAK KABUL EDİLEN BAZI
DURUMLAR

I. GENEL OLARAK.....	201
II. SÖZLEŞMENİN KURULMASI VE İFASI İLE İLGİLİ KAYITLAR	203
III. GİRİŞİMCİNİN SORUMLULUĞUNU KISITLAYAN VEYA KAYITLAR	213
IV. SÖZLEŞMENİN SONA ERDİRİLMESİNE İLİŞKİN KAYITLAR	223
V. USUL HUKUKUNA İLİŞKİN KAYITLAR.....	232
SONUÇ	239
EK 1: 4077 SAYILI TÜKETİCİNİN KORUNMASI HAKKINDA KANUNUN(4822 SAYILI KANUNUN 7. MADDESİ İLE DEĞİŞİK) 6. MADDESİ.....	249
EK 2:TÜKETİCİ SÖZLEŞMELERİNDEKİ HAKSIZ ŞARTLARHAKKINDA YÖNETMELİK	251
EK 3: TÜKETİCİ SÖZLEŞMELERİNDE KÖTÜYE KULLANILABİLİR KAYITLAR HAKKINDA 5 NİSAN 1993 TARİHLİ AVRUPA KONSEYİ YÖNERGESİ	259
BİBLİYOGRAFYA.....	267